

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૬૪૪૫/૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એન.વી. અંજારિયા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
૫	શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	ના

=====

લબાના લલિતકુમાર કન્વરજી

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧ અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી કે.બી. પુજારા (૬૮૦)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી કે.એમ. અંતાણી, એજીપી (૯૯)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફથી ડીએસ દ્વારા નોટિસની બજવણી થયેલ (૫)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એન.વી. અંજારિયા

તારીખ : ૨૯/૦૩/૨૦૧૯

સીએવી ચુકાદો

શું હિન્દી શિક્ષણના માધ્યમમાં પોતાની મૂળ ડિગ્રી લાયકાતો મેળવનાર ઉમેદવાર, ગુજરાતી માધ્યમમાં શિક્ષણ આપતી શાળામાં શિક્ષક તરીકેની નિમણૂક માટે અપાત્ર ગણવામાં આવતાં, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬ ના ભંગની રજૂઆત કરી શકે?

૨. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાલની પિટિશન દાખલ કરીને, અરજદારે શિક્ષણ સહાયકની જગ્યા પર અરજદારની નિમણૂકનો ઇનકાર કરવા અંગે સામાવાળાઓ તરફથી કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીને રદબાતલ ઠરાવવાની માંગણી કરી છે. અરજદાર આ કોર્ટ સમક્ષ વધુમાં એવું જાહેર કરવાની માંગણી કરે છે કે અરજદાર ગણિત/વિજ્ઞાન વિષય માટેની જગ્યા પર નિમણૂક મેળવવા માટે પાત્ર હતા. અરજદારે ભરતી પ્રક્રિયામાં અન્ય ઉમેદવારોની સાથે તારીખ ૨૩મી માર્ચ, ૨૦૧૭ થી સદર જગ્યા પર નિમણૂક આપવા તેમજ પગાર અને વરિષ્ઠતાના તમામ આનુષંગિક લાભો સહિત નિમણૂક આપવા માટે અરજ કરી છે.

૩. અરજદારે જણાવ્યું છે કે તેમણે બી.એસસી. (રસાયણશાસ્ત્ર) ની પરીક્ષા પાસ કરી હતી તેમજ એમ.એસસી. (રસાયણશાસ્ત્ર) ની પદવી પણ મેળવી હતી. આ ડિગ્રીઓ મોહનલાલ સુખડિયા યુનિવર્સિટી, ઉદયપુર, રાજસ્થાન પાસેથી મેળવવામાં આવી હતી. અરજદાર ગુજરાત યુનિવર્સિટીમાંથી ગણિત, વિજ્ઞાન અને આઈ.ટી. એજ્યુકેશન વિષયોમાં બી.એડ. ની ડિગ્રી પણ ધરાવે છે. અરજદારે ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગરની ટીચર્સ એપ્ટિટ્યુડ ટેસ્ટ-૨૦૧૪ પણ પાસ કરી હતી. અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, તેઓ ગણિત અને વિજ્ઞાન વિષયો માટે માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓમાં શિક્ષણ સહાયક તરીકે નિમણૂક મેળવવા માટે લાયકાત ધરાવતા હતા અને પાત્ર હતા.

૩.૧ સામાન્ય કેટેગરી ધરાવતા અરજદારે ગુજરાતી માધ્યમની સરકારી માધ્યમિક શાળાઓમાં શિક્ષણ સહાયકોની જગ્યાઓ પર ભરતી માટે બહાર પાડવામાં આવેલી તારીખ ૦૧લી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૭ ની જાહેરાત મુજબ અરજી કરી હતી. જાહેર કરવામાં આવેલી કુલ ૧૩૩૫ જગ્યાઓ પૈકી, ૬૪૭ જગ્યાઓ ગણિત/વિજ્ઞાન વિષયોના સંબંધમાં હતી, જેના માટે અરજદારે ઉમેદવારી કરી હતી. ગણિત/વિજ્ઞાન વિષયમાં કેટેગરીઓ અંગે અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી વિગતો અનુસાર, ઉપર મુજબના સદર વિષયની કુલ જગ્યાઓ પૈકી, ૧૪૦૦ જગ્યાઓ ઓપન કેટેગરી માટે ઉપલબ્ધ હતી.

૩.૨ અરજદારને સામાન્ય કેટેગરીના મેરિટની મેરિટ યાદીમાં સ્થાન આપવામાં આવ્યું હતું અને જિલ્લા પસંદગી માટે ઉપસ્થિત રહેવા સારું તારીખ ૧૯મી માર્ચ, ૨૦૧૭ ના રોજ કોલ લેટર જારી કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારનો એવો કેસ છે કે તેઓ તેમના અસલ પ્રમાણપત્રો અને માર્ક્સીટ સાથે ઉપસ્થિત રહ્યા હતા અને જરૂરી ફોર્મ ભર્યું હતું. એવું જણાય છે કે અરજદારને દસ્તાવેજ ચકાસણીના તબક્કે નિમણૂકનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેમને જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારે હિન્દી માધ્યમમાં અભ્યાસ કર્યો હોવાથી તેમની ઉમેદવારી સ્વીકારવામાં આવી નથી. અરજદારના ફોર્મ પર તે મુજબની નોંધ કરવામાં આવી હતી.

૩.૩ તારીખ ૦૨જી એપ્રિલ, ૨૦૧૩ ના જાહેરનામા દ્વારા સુધારેલા અને તારીખ ૨૩મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૬ ના જાહેરનામા દ્વારા વધુ સુધારેલા ટીયર્સ ઓફ

ગવર્નમેન્ટ સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી રૂલ્સ (પ્રોસિજર ફોર સિલેક્શન) રૂલ્સ, ૨૦૧૨ નામના નિયમો સદર જગ્યા પરની ભરતીને લાગુ પડે છે. નિયમ ૭ એવી જોગવાઈ કરે છે કે માધ્યમિક શાળામાં શિક્ષક તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર થવા સારું, ઉમેદવારે સંસદના અથવા રાજ્ય વિધાનમંડળના અધિનિયમ દ્વારા સ્થાપિત અથવા સમાવિષ્ટ કોઈપણ યુનિવર્સિટી અથવા સંસ્થાઓ વગેરેમાંથી મેળવેલી આર્ટ્સ અથવા સાયન્સ અથવા કોમર્સમાં સ્નાતકની પદવી અથવા સરકાર દ્વારા માન્ય કરાયેલ સમકક્ષ લાયકાત ધરાવવી આવશ્યક રહેશે. તેમાં આગળ એવી જોગવાઈ છે કે ઉમેદવારે ઉપર જણાવ્યા મુજબ સ્થાપિત અથવા સમાવિષ્ટ યુનિવર્સિટીઓ પૈકીની કોઈપણ યુનિવર્સિટીમાંથી મેળવેલી શિક્ષણમાં સ્નાતકની પદવી (બી.એડ.) વગેરે ધરાવવી જોઈએ.

૩.૪ નોંધાયેલી સરકારી શાળાઓમાં ગુજરાતી માધ્યમમાં શિક્ષણ સહાયકની ભરતી માટે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી જાહેરાતના ભાગરૂપે, સક્ષમ સત્તાધિકારીએ સૂચનાઓ અને શરતો અધિસૂચિત કરી હતી જે સદર જાહેરાતનો ભાગ છે. જાહેરાતમાં દર્શાવેલ શરતોમાં પાત્રતાની શરતો તેમજ અન્ય શરતોનો સમાવેશ થાય છે જે ઉમેદવારે સંતોષવી જરૂરી રહેશે. તેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે ઉમેદવારે શૈક્ષણિક લાયકાતો પૂર્ણ કરવી પડશે. તેમાં કમ્પ્યુટરનું જ્ઞાન ધરાવવાની આવશ્યકતાનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. શરત નં. (૮) માં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ઉમેદવાર જે શિક્ષણના માધ્યમમાં અભ્યાસ કર્યો હોય અને શૈક્ષણિક લાયકાત મેળવી હોય, તે જ માધ્યમમાં સદર જગ્યા માટે સ્પર્ધા કરવા હકદાર રહેશે. અરજદારે ઉદયપુર યુનિવર્સિટીમાં હિન્દી માધ્યમમાં અભ્યાસ

કરીને તે જ માધ્યમમાં પોતાની બી.એસસી. અને એમ.એસસી. ની ડિગ્રીઓ પ્રાપ્ત કરી હતી. અરજદારને સદર જગ્યા માટે વિચારણા કરવા સારું અપાત્ર ગણવામાં આવ્યા હતા.

જ. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી કે.બી. પુજારા અને સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ શ્રી કે.એમ. અંતાણીને વિગતવાર સાંભળવામાં આવ્યા.

જ.૧ અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે સૌપ્રથમ રજૂઆત કરી હતી કે શિક્ષણ સહાયકની જગ્યા માટે સદર નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત શૈક્ષણિક લાયકાતો અંગેના માપદંડો અરજદાર દ્વારા યોગ્ય રીતે સંતોષાયેલા ગણી શકાય. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજદારે ગુજરાતી માધ્યમમાં જ અભ્યાસ કરેલો હોવો જોઈએ તેવો આગ્રહ રાખવામાં આવેલી શરત સદર નિયમોની જોગવાઈઓમાં ક્યાંય સ્થાન પામતી નથી. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સદર શરત જાહેરાતમાં નિયત કરી શકાઈ ન હોત અને તે સદર નિયમોની મર્યાદાથી પર હતી. વિદ્વાન વકીલે ત્યારબાદ હિન્દી ભાષાના વિકાસની જરૂરિયાત અંગે દલીલ કરી હતી અને ભારતના બંધારણના અમુક અનુચ્છેદોનો સંદર્ભ આપીને હિન્દી ભાષાના મહત્વ પર વધુ પ્રકાશ પાડ્યો હતો.

જ.૨ અરજદાર વતી વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર બી.એડ. ની ડિગ્રી ધરાવતા હતા જેના માટે તેમણે ગુજરાતી માધ્યમમાં અભ્યાસ કર્યો હતો અને ટીચર્સ એપ્રિટિયુડ ટેસ્ટ-૨૦૧૪ પણ અરજદાર દ્વારા પાસ કરવામાં

આવી હતી. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, અરજદાર અસ્ખલિત રીતે ગુજરાતી ભાષા બોલતા હતા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજદારે ગુજરાતી માધ્યમમાં શૈક્ષણિક લાયકાત મેળવી ન હોવાના માત્ર કારણસર તેમની ઉમેદવારી બાકાત રાખવી તે વાજબી ન હતું અને તેને કાયદાકીય સમર્થન ન હતું કારણ કે તે સદર નિયમોમાં ન હતું. તેમણે સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા ચંદ્રકલા ત્રિવેદી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન [(૨૦૧૨) ૩ એસસીસી ૨૯] પર આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે તે કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે સંબંધિત અરજદાર ઉમેદવારની કામચલાઉ પસંદગી રદ ન કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૪.૩ બીજી તરફ, વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલે પોતાની રજૂઆતોને સમર્થન આપવા માટે સોગંદનામાની વિગતો પર આધાર રાખ્યો હતો અને અન્ય બાબતોની સાથે સાથે એવી રજૂઆત કરી હતી કે ઉમેદવારે શાળામાં જે શિક્ષણના માધ્યમમાં ભણાવવાનું હોય તે જ માધ્યમમાં અભ્યાસ કર્યો હોવાની આવશ્યકતા એ એક પૂરક શરત હતી જે સદર નિયમો સાથે સંઘર્ષમાં ન હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સામાવાળાઓ આવી શરત નિર્ધારિત કરવા માટે સક્ષમ છે જે પોતાની મેળે તર્કસંગત હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજદારની એવી દલીલ કે તેમણે બી.એડ. નો અભ્યાસ કર્યો હતો અને ગુજરાતી માધ્યમમાં ટાટ-૨૦૧૪ પાસ કરી હતી તેનો કોઈ ફાયદો મળી શકે નહીં કારણ કે જરૂરી મૂળભૂત લાયકાતો હિન્દી માધ્યમમાં અભ્યાસ કરીને મેળવવામાં આવી હતી.

૪.૪ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે માત્ર ટાટ (TAT) ની લાયકાત મેળવવાથી ઉમેદવારને શિક્ષણ સહાયક તરીકે નિમણૂક માટેની પાત્રતા કે યોગ્યતા પ્રાપ્ત થતી નથી. અરજદાર દ્વારા ચંદ્રકલા ત્રિવેદી (ઉપર મુજબ) પર મૂકવામાં આવેલા આધારના સંબંધમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સદર ચુકાદાના ફકરા ૯ માં નોંધ્યા મુજબ, સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે તે સદર કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને સંજોગોમાં સદર હુકમ પસાર કરી રહી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અન્યથા પણ, ચંદ્રકલા ત્રિવેદી (ઉપર મુજબ) ના તથ્યો ભિન્ન હતા અને સદર ચુકાદો કોઈપણ રીતે હાલના કેસના તથ્યોને લાગુ પાડી શકાય નહીં.

૫. શરૂઆતમાં જ, ચંદ્રકલા ત્રિવેદી (ઉપર મુજબ) પર મૂકવામાં આવેલા આધારના સંબંધમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે તેમાં સિનિયર સેકન્ડરી અથવા ઇન્ટરમીડિયેટ લાયકાતની મૂળભૂત લાયકાત ધરાવતા કામચલાઉ રીતે પસંદ થયેલા ઉમેદવારના દાવાના સંબંધમાં કાયદેસરની અપેક્ષાના સિદ્ધાંતનો આશરો લીધો હતો. હાઈકોર્ટે એવો અભિપ્રાય લીધો હતો કે ઉચ્ચ લાયકાત એ સિનિયર સેકન્ડરી અથવા ઇન્ટરમીડિયેટની લાયકાતનો વિકલ્પ નથી. સુપ્રીમ કોર્ટે હાઈકોર્ટના આ તર્કને અમાન્ય રાજ્યો હતો કે તેણે કામચલાઉ રીતે પસંદ કરાયેલા ઉમેદવારના સંબંધમાં ઉચ્ચ લાયકાતને સિનિયર સેકન્ડરી શિક્ષણ પાસ કરવાની લાયકાતની સમકક્ષ ગણી ન હતી. કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે “સમકક્ષ” શબ્દને વાજબી અર્થ આપવો જરૂરી હતો.

૫.૧ ચંદ્રકલા ત્રિવેદી (ઉપર મુજબ) ના તથ્યોની રૂપરેખા જુદી હતી. વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ દ્વારા રજૂઆત કરવામાં આવ્યા મુજબ એ પણ સ્વીકારી શકાય કે સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યા મુજબ તે કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને સંજોગોમાં સુપ્રીમ કોર્ટે તેવો અભિપ્રાય લીધો હતો. જો અરજદાર વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હોય કે અરજદારને નિમણૂક આપવા માટે કોઈ કાયદેસરની અપેક્ષા ઊભી થઈ હતી, તો એ નોંધવું પડશે કે માત્ર અરજદારને પસંદગી માટે હાજર રહેવા કોલ લેટર મોકલવામાં આવ્યો હોવાથી કાયદા હેઠળ કોઈ કાયદેસરની અપેક્ષા ઊભી થતી નથી. એટલું જ નહીં, ભરતી પ્રક્રિયાના તમામ તબક્કાઓ પાર કર્યા પછી ઉમેદવારની નિમણૂક ન થાય ત્યાં સુધી નિમણૂક મેળવવાનો અધિકાર ફળીભૂત થતો નથી અને પસંદગી યાદીમાં સ્થાન મળવાથી પણ આવો કોઈ નિહિત અધિકાર ઊભો થતો નથી. હાલના કેસમાં, અરજદારના પ્રમાણપત્રોની ચકાસણી થવાની હજુ બાકી હતી.

૫.૨ કાયદેસરની અપેક્ષા એ અનુરુદ્ધ ૧૪ નું એક પાસું છે અને કાયદેસરની અપેક્ષાના સિદ્ધાંતનો આશરો લેવા માટે, તર્કસંગતતાની કસોટી સંતોષાવી જોઈએ. તર્કસંગતતા અને કાયદેસરતા બંને કાયદેસરની અપેક્ષાના ખ્યાલમાં અભિન્ન ઘટકો છે. તેથી, જ્યાં સુધી અંતિમ પરિણામ કાયદેસરતા સાથે મેળ ખાતું ન હોય અને તે તર્કસંગતતાના ક્ષેત્રમાં ન હોય, ત્યાં સુધી કાયદેસરની અપેક્ષાના સિદ્ધાંતનો આશરો લેવો મુશ્કેલ બનશે.

૫.૩ ગુજરાતી માધ્યમમાં ટીચર્સ એપ્રિટિયુડ ટેસ્ટ પાસ કરવા અંગેની અન્ય દલીલનો પણ નિકાલ કરતાં, એ જણાવવું પડશે કે તેનો અરજદારને કોઈ લાભ મળતો નથી અને તે ગુણદોષ વગરની છે કારણ કે સદર પરીક્ષાના પરિણામ-પત્રકમાં જ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે તે પાસ કરવાની લાયકાતનો અર્થ માધ્યમિક શિક્ષક બનવા માટે જરૂરી લાયકાત ધરાવવી તેવો થતો નથી. વળી અન્ય એક પરચૂરણ દલીલ રજૂ કરવામાં આવી હતી કે હિન્દી ભાષાને મહત્વ આપવું જરૂરી હતું, જે રજૂઆત સ્વીકારી શકાય તેના કરતાં ઘણી વધુ અવાસ્તવિક હતી અને તેને સંકળાયેલા મુદ્દા સાથે સુસંગત કહી શકાય નહીં.

૬. હવે, વિવાદના મુખ્ય ગુણદોષ તરફ વળતાં, નિર્વિવાદપણે, મેળવેલી શૈક્ષણિક લાયકાતો પૈકી, અરજદારે પોતાની બી.એસસી. અને એમ.એસસી. હિન્દી માધ્યમમાં પાસ કરી હતી. શિક્ષણ સહાયકની જગ્યા માધ્યમિક શાળા માટે હતી જે શિક્ષણના માધ્યમ તરીકે ગુજરાતીમાં શિક્ષણ આપે છે. નિમણૂક પામનારાઓને આવી શાળાઓમાં મૂકવાના હોવાથી અને તેમણે વિદ્યાર્થીઓને ગુજરાતી માધ્યમમાં ભણાવવાનું હોવાથી, એવી શરત મૂકીને શિક્ષણ સહાયક બનવાની લાયકાતમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તે સંપૂર્ણપણે તર્કસંગત છે કે માત્ર એવા જ ઉમેદવારોની ઉમેદવારી સ્વીકાર્ય ગણવામાં આવશે જેમણે જે શિક્ષણના માધ્યમ માટે તેમની નિમણૂક થવાની છે તે જ માધ્યમમાં અભ્યાસ કર્યો હોય અને તમામ મૂળભૂત શૈક્ષણિક લાયકાતો મેળવી હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, નિમણૂક પામનારાઓને ગુજરાતી માધ્યમની શાળાઓમાં મૂકવાના

હોવાથી, હિન્દી માધ્યમમાં અથવા ગુજરાતી સિવાયના અન્ય માધ્યમમાં મેળવેલી તેમની મૂળભૂત લાયકાતોને માન્ય રાખવામાં આવી ન હતી.

૬.૧ જ્યારે સંભવિત નિમણૂક પામનારને ગુજરાતી માધ્યમની માધ્યમિક શાળાઓમાં મૂકવાના હોય અને શિક્ષણના માધ્યમ તરીકે ગુજરાતીમાં ભણાવવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવતી હોય, ત્યારે ઉમેદવારે તે જ માધ્યમમાં અભ્યાસ કરેલો હોવો જોઈએ તેવી જોગવાઈ એ પ્રાપ્ત કરવા માંગતા ઉદ્દેશ્ય સાથે વાજબી/તાર્કિક સંબંધ ધરાવતી આવશ્યકતા છે, અને તે ઉદ્દેશ્ય સંબંધિત માધ્યમમાં યોગ્ય અને સુચારુ શિક્ષણ આપવાની ખાતરી કરવાનો છે. રોજગાર આપનાર સત્તાવાળાઓએ આ આવશ્યકતાનો આગ્રહ રાખ્યો છે તે તદ્દન વાજબી છે. તે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ ની કસોટી પર માન્ય ઠરે છે. વાજબીપણું અને તર્કસંગતતા હંમેશા અનુચ્છેદ ૧૪ ની ભાવનાને પોષે છે. તેઓ જાહેર રોજગારમાં સમાનતાના આદેશ સાથે પણ સુસંગત છે, તેથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬ ના સિદ્ધાંતો મુજબ પણ માન્ય ઠરે છે. જે બાબત અનુચ્છેદ ૧૪ ની કસોટીને સંતોષે છે, તે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬ ની જરૂરિયાતોને પણ પરિપૂર્ણ કરે છે.

૬.૨ આ બાબત કોર્ટને આગળની દલીલ તરફ દોરી જાય છે કે જાહેરાતમાં જણાવ્યા મુજબની ઉપરોક્ત બાબત અંગેની આવશ્યકતા સદર નિયમમાં દર્શાવવામાં આવી ન હતી. આ સંબંધમાં નિર્ધારિત શરત તદ્દન સુસંગત અને તર્કસંગત જણાઈ આવ્યા પછી, તે આખરી પાત્રતા નક્કી કરવા માટે સદર

નિયમોની પૂર્તિ કરે છે તેમ કહી શકાય. આવી શરત પ્રાપ્ત કરવા માંગતા ઉદ્દેશ્ય સાથે નિકટનો સંબંધ ધરાવે છે. તેને સદર જગ્યાની આવશ્યકતા સાથે વિરોધાભાસી કહી શકાય નહીં. તે એવી શરત છે જે યોગ્યતા નક્કી કરવાના માપદંડમાં ઉમેરો કરે છે.

૬.૩ સુપ્રીમ કોર્ટે જે. રંગા સ્વામી વિરુદ્ધ ગવર્નમેન્ટ ઓફ આંધ્રપ્રદેશ [(૧૯૯૦) ૧ એસસીસી ૨૮૮] માં એવું અવલોકન કર્યું હતું કે વિવિધ જગ્યાઓ માટે નિર્ધારિત લાયકાતોની સુસંગતતા ધ્યાને લેવાનું કોર્ટનું કામ નથી. ચંદીગઢ એડમિનિસ્ટ્રેશન મારફતે ડાયરેક્ટર ઓફ પબ્લિક ઇન્સ્ટ્રક્શન્સ (કોલેજીસ), ચંદીગઢ વિરુદ્ધ ઉષા ખેતરપાલ વાઈ [(૨૦૧૧) ૯ એસસીસી ૬૪૫] માં, કોલેજના પ્રિન્સિપાલના પદ માટે પીએચ.ડી. ની આવશ્યકતા નિયત કરવા અંગેનો મુદ્દો હતો. જે બાબત ધ્યાને લેવી સુસંગત છે તે સુપ્રીમ કોર્ટનું અવલોકન છે, જોકે પૃષ્ઠભૂમિની હકીકત હાલના કેસ કરતાં સહેજ જુદી હતી, કે, “જ્યારે સદર લાયકાત પ્રિન્સિપાલના હોદ્દાની ફરજો અને કાર્યો સાથે અસંબંધિત ન હોય અને શિક્ષણના ઉચ્ચ ધોરણો જાળવવા માટે વ્યાજબી રીતે સુસંગત હોય, ત્યારે પાત્રતાની આવશ્યકતાઓ તરીકે સદર જરૂરિયાતની જોગવાઈમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું બિલકુલ કોઈ કારણ નથી.”

૬.૪ ઉષા ખેતરપાલ વાઈ (ઉપર મુજબ) માં, કોર્ટે આગળ અવલોકન કરીને ઠરાવ્યું હતું કે,

“હવે એ સુસ્થાપિત થયેલ છે કે કોઈપણ ભરતી માટે પસંદગીની પદ્ધતિ અને લઘુત્તમ લાયકાત નિયત કરવાનું કામ નિયમ બનાવનાર સત્તાધિકારી અથવા નિમણૂક કરનાર સત્તાધિકારીનું છે. જ્યાં સુધી નિયોક્તા દ્વારા નિર્ધારિત લાયકાતો વ્યાજબી રીતે સુસંગત હોય અને જગ્યા સાથે સંકળાયેલા કાર્યો અને ફરજો સાથે તાર્કિક સંબંધ ધરાવતી હોય અને બંધારણ, કાયદા અને નિયમોની કોઈપણ જોગવાઈનો ભંગ કરતી ન હોય ત્યાં સુધી અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલ્સ ન તો લાયકાતો નક્કી કરી શકે છે કે ન તો સંબંધિત સત્તાધિકારીની સત્તા પર તરાપ મારી શકે છે.”

(ફકરો ૨૨)

(ભાર ઉમેરેલ છે)

૬.૫ પી.યુ. જોશી વિરુદ્ધ એકાઉન્ટન્ટ જનરલ, અમદાવાદ [(૨૦૦૩) ૨ એસસીસી ૬૩૨] માં એવો સિદ્ધાંત જણાવવામાં આવ્યો હતો કે નોકરીની શરતો નક્કી કરવી, નિયમોમાં સુધારો કરીને તેમાં ફેરફાર કરવો વગેરે તમામ બાબતો કારોબારી નીતિની છે અને તે રાજ્યના અનન્ય વિવેકાધિકાર હેઠળ આવે છે. માપદંડો અને લાયકાતો નક્કી કરવી, મૂળભૂત લાયકાત ઉપરાંત પાત્રતાની શરતો નિર્ધારિત કરવી, નિમણૂકની શરતો નક્કી કરવી, જગ્યા માટે યોગ્યતા ચકાસવા માટેના માપદંડની પસંદગી કરવી, આ તમામ કાર્યો નિયોક્તાના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે. રોજગાર આપનાર સત્તાવાળાઓની કાર્યવાહી અને નિર્ણય કોઈપણ નિયમ, વૈધાનિક ધોરણ કે બંધારણીય મર્યાદા સાથે વિરોધાભાસમાં ન

આવે અથવા તેની સાથે અસંગત ન હોય અથવા તેનું ઉદ્ધંધન ન કરે ત્યાં સુધી સદર બાબતમાં પોતાનો માર્ગ નક્કી કરવા માટે તેમને મુક્ત દોર આપવો પડે. વળી, આવા મુદ્દા પર અને આ ક્ષેત્રમાં ઉમેદવાર નિયોક્તાના નિર્ણયો સામે ગેરવાજબી રીતે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકે નહીં. જગ્યા પરની નિમણૂકનું નિયમન કરવા માટે માપદંડો અને શરતો નિર્ધારિત કરવાની નિયોક્તાને છૂટ છે.

૬.૬ ગુજરાતી માધ્યમમાં શિક્ષણ આપતી શાળાઓમાં ભણાવનાર ઉમેદવારની નિમણૂક માટે એવી શરત મૂકવી સંપૂર્ણપણે તાર્કિક, બુદ્ધિગમ્ય અને વાજબી હતી કે તેણે સદર જગ્યા માટેની પોતાની મૂળભૂત લાયકાત તે જ માધ્યમમાં મેળવેલી હોવી જોઈએ. અરજદાર પોતાની બી.એસસી. અને એમ.એસસી. ની મૂળભૂત ડિગ્રીઓ ભિન્ન એટલે કે હિન્દી માધ્યમમાં મેળવેલી હોવાનું જણાઈ આવતાં, તેમને પાત્ર ઉમેદવારોની યાદીમાંથી કાયદેસર રીતે બાકાત કરવામાં આવ્યા હતા.

૭. ઉપરોક્ત કારણો અને ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, અરજદારને દાદ આપવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી. અરજદારનો કેસ ગુણદોષ વગરનો ઠરે છે. પિટિશન ફગાવી દેવાને પાત્ર છે. આથી સદર પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવે છે. નોટિસ રદ કરવામાં આવે છે. વચગાળાનો હુકમ રદબાતલ થાય છે.

(એન.વી. અંજારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

અનુપ

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.